

**Eikhah and Eikhah Rabbah: Different Responses to the
Hurban****1) איכה רבה ב:ד**

ר' יוחנן הוה דרש שיתין אפין בבלע ה' ולא חמל ורבי הוה דריש עשרים וארבעה אפין. ולא דר' יוחנן יתיר על רבי! אלא רבי על ידי שהיה סמוך לחורבן הבית היה נזכר והיה דורש ובוכה ומתנחם.

2) איכה רבה א:כו

אין לה מנחם. אי"ר לוי כל מקום שנאי אין הוה לה (בראשית י"א) ותהי שרי עקרה אין לה ולד, והוה לה שנאי (שם /בראשית/ כ"א) וה' פקד את שרה, ודכוותיה (ש"א = שמואל א' = א') ולחנה אין ילדים, והוה לה, שנאי (שם /שמואל א' / ב') כי פקד ה' את חנה, ודכוותיה (ירמיה ל') ציון היא דורש אין לה, והוה לה, שנאי (ישעיה נ"ט) ובא לציון גואל, אף כן את אומר אין לה מנחם, והוה לה, שנאי (שם /ישעיהו/ נ"א) אנכי אנכי הוא מנחמכם.

3) איכה רבה ה:ח

עבדים משלו בנו אלו מצרים פורק אין מידם אילולי משה די"א עבדים משלו בנו אלו ארבע מלכיות פורק אין מידם אילולי הקדוש ברוך הוא:

איכה רבה ה:כב

כי אם מאוס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד אמר רבי שמעון בן לקיש אם מאיסה היא לית סבר ואם קציפה היא אית סבר דכל מאן דכעיס סופיה לאיתרציא:

4) תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיט עמוד ב

אמר רבי אבהו: **לא חרבה ירושלים אלא בשביל** שביטלו קריאת שמע שחרית וערבית, שנאמר (ישעיהו ה) הוי משכימי בבקר שכר ירדפו וגוי' וכתיב (ישעיהו ה) והיה כנור ונבל תף וחליל ויין משתיהם ואת פעל ה' לא יביטו וכתיב (ישעיהו ה) לכן גלה עמי מבלי דעת. אמר רב המנונא: **לא חרבה ירושלים אלא בשביל** שביטלו בה תינוקות של בית רבן, שנאמר: (ירמיהו ו) שפך על עולל בחוץ וגוי' מה טעם שפך - משום דעולל בחוץ. אמר עולא: לא חרבה ירושלים אלא מפני שלא היה להם בושת פנים זה מזה, שנאמר (ירמיהו ו) הובישו כי תועבה עשו גם בוש לא יבושו וגוי'. אמר רבי יצחק: **לא חרבה ירושלים אלא בשביל** שהושוו קטן וגדול, שנאמר (ישעיהו כד) והיה כעם ככהן וכתיב בתריה הבוק תבוק הארץ. אמר רב עמרם בריה דרבי שמעון בר אבא אמר רבי שמעון בר אבא אמר רבי חנינא: **לא חרבה ירושלים אלא בשביל** שלא הוכיחו זה את זה, שנאמר (איכה א) היו שריה כאילים לא מצאו מרעה. מה איל זה ראשו של זה בצד זנבו של זה - אף ישראל שבאותו הדור, כבשו פניהם בקרקע ולא הוכיחו זה את זה. אמר רבי יהודה: **לא חרבה ירושלים אלא בשביל** שביזו בה תלמידי חכמים, שנאמר (דברי הימים ב לו) ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובוזים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד (אין) [לאין] מרפא.

5) איכה רבה א:לג

היה אדם אומר לחבירו בירושלים: הקרני דף אחד. אומר לו: אין בי כח! השנני פרק אחד. אומר לו אין בי כח. אמר להם הקב"ה תבוא לכם שעה ואני עושה לכם כך, יוילכו בלא כח לפני רודף.

6) איכה רבה (וילנא) פתיחתות ד"ה ב רבי אבא

ר' הונא ור' ירמיה בשם ר' שמואל ברבי יצחק אמר מצינו שויתר הקב"ה על עבודת כוכבים ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים ולא ויתר על מאסה של תורה שנאמר על מה אבדה הארץ, על עבודת כוכבים ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים אין כתיב כאן אלא על עזבם את תורתך, ר' הונא ור' ירמיה בשם ר' חייא בר אבא אמרי כתיב (ירמיה ט"ז) ואותי עזבו ואת תורתך לא שמרו, הלואי אותי עזבו ותורתך שמרו, מתוך שהיו מתעסקין בה המאור שבה היה מחזירן למוטב.

7) איכה רבה א:לו

דבר אחר טומאתה בשוליה, כההוא דתנן מקום היה למטה מירושלים תופת שמו, ר' יהודה אומר על שום תפתה דהוה ביה, רבי יוסי אומר חליתא דבר הינום, צלם חלול היה שם נתון לפנים משבעה קנקלים, וטס של נחשת בידו, וכירה היתה נתונה על גבוי, וכל מי שהיה מקריב סלת, פותחין לו אחד, תורין ובני יונה, פותחין לו שנים, כבש, פותחין לו שלשה, איל, פותחין לו ארבעה, עגל פותחין לו חמשה, שור, פותחין לו ששה, וכל מי שהיה מקריב בנו, פותחין לו שבעה, ונותנין אותו לתוך טס של נחשת, ומסיקין את הכירה תחתיו, והיו מקלסין לפניו ואומרין לו יערב לך ויבסס לך, וכל כך למה כדי שלא ישמעו נהמת בניהם ויחזרו בהן, הוה כומר אתי לגבי בר נש, אמר ליה מן בגין דאמר לי צלם פלן, מכל בניא דאית לך לית את בעי לקרבא חד מנייהו, אמר לי וכי ברשותי אינון? חד בדהב, חד בכסף, חד בענא, חד בבקרותא, אמר לו המתן לי, דאית לי חד זעיר בבית ספרא, כד אתי אנא יהיב ליה לך, אמר לו הקב"ה רעיע! מכל בנין דאית לך, לא הוה לך להפילו לעבודת כוכבים, אלא זה שמקודש לשמי.

8) איכה רבה ד:יח

ורבנן אמרין שהיתה מביאה זפק של תרנגול וממלא אותו אפרסמון ונותנת אותו בין עקיבה למנעלה וכשהיתה רואה כת של בחורים היתה דופקת עליו והיה אותו הריח מפעפע בהן כארס הזה של עכנא והיה ירמיה אומר להם עשו תשובה עד שלא יבאו אויבים אמרו לו אם יבאו אויבים עלינו מה הן יכולין לעשות לנו... דוכסא רואה אותי ונוטלני ומושיבני עמו בקרונין אמרה לירמיה נדע דמאן יהא קיימת או דילן או דיליה וכיון שגרמו עונות ובאו שונאיהן היו מתקשטות ויוצאות לפניהם כזונות דוכסא רואה אותה ונוטל אותה אפרכוס רואה אותה ונוטל אותה איסטרטוליס רואה אותה ונוטל אותה ומושיבה עמו בקירונין אמר הקב"ה ולא קימא דידי וקימא דילהון! מה עשה (שם ג') ושפח ה' קדקד בנות ציון ר' אלעזר ור' יוסי בר' חנינא ר' אלעזר אמר הלקה אותן בצרעת... ר' יוסי בר' חנינא אמר העלה על ראשיהם משפחות משפחות של כנים.

9) איכה רבה ה:יח

יח על הר ציון ששמים וכבר היה רבן גמליאל ור"א בן עזריה ור' יהושע ור"ע נכנסין לרומי ושמעו קול המונה של רומי מפוטלילוס עד מאה ועשרים מיל התחילו הם בוכים ור"ע משחק אמרו עקיבא אנו בוכים ואתה משחק אמר להם ואתם למה בכיתם אמרו לו לא נבכה שהגויים עובדים עבודת כוכבים להוון משתחווים לעצביהון ויושבין בטח ושאנן ושלוחה ובית הדום רגלי אלהינו היה לשריפת אש ומדור לחית השדה ולא נבכה אמר להם לכך אני משחק אם כן למכעיסיו ק"ו לעושי רצונו פעם אחרת היו עולין לירושלים הגיעו לצופים וקרעו בגדיהם הגיעו להר הבית וראו שועל אחד יוצא מבית קדשי הקדשים התחילו הם בוכים ור' עקיבא משחק אמרו לו עקיבא לעולם אתה מתמה עלינו אנו בוכים ואתה משחק אמר להם אתם למה אתם בוכים אמרו לו ולא נבכה מקום שכתוב בו (במדבר א') והזר הקרב יומת והרי שועל יוצא מתוכו ועליו

נתקיים הפסוק על הר ציון ששמים שועלים הלכו בו אמר להם אף אני לכך אני משחק
הרי הוא אומר (ישעיה ח') ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריהו בן
יברכיהו וכי מה ענין אוריה אצל זכריה אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני אלא
מה אמר אוריה (ירמיה כ"ו) כה אמר ה' צבאות ציון שדה תחרש וירושלים עינם תהיה
ומה אמר זכריה (זכריה ח') עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובת ירושלים ואיש משענתו
בידו מרב ימים וכתוב בתריה (שם) ורחבות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים
ברחבתיה אמר הקדוש ברוך הוא הרי לי שני עדים אלו ואם קיימים דברי אוריה יהיו
קיימין דברי זכריה ואם יבטלו דברי אוריה יבטלו דברי זכריה ושמחתי שנתקיימו דברי
אוריה ולבסוף דברי זכריה עתידין להתקיים ובלשון הזה אמרו לו עקיבא נחמתנו
תתנחם ברגלי מבשר:

10 איכה רבה פתיחתא כד

אמר להן הקב"ה למלאכי השרת בואו ונלך אני ואתם ונראה בביתי מה עשו אויבים בו
מיד הלך הקב"ה ומלאכי השרת וירמיה לפניו וכיון שראה הקב"ה את בית המקדש
אמר בוודאי זהו ביתי וזהו מנוחתי שבאו אויבים ועשו בו כרצונם באותה שעה היה
הקב"ה בוכה ואומר אוי לי על ביתי בני היכן אתם כהני היכן אתם אוהבי היכן אתם
מה אעשה לכם התריתי בכם ולא חזרתם בתשובה אמר הקב"ה לירמיה אני דומה היום
לאדם שהיה לו בן יחידי ועשה לו חופה ומת בתוך חופתו.

11 איכה רבה (בובר) פרשה א ד"ה [טז] [על אלה]

[טז] [על אלה אני בוכיה]. מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה יומם ולילה את
חללי בת עמי (ירמיה ח כג), מי אמר הפסוק הזה, אם ירמיה אמרו, אי אפשר שלא
לאכול ולשתות ושלא לישן, אלא לא אמרו אלא הקב"ה שאין לפניו שינה, שנאמר הנה
לא ינום ולא יישן שומר ישראל. (תהלים קכא ד).

12 איכה רבה פתיחתא כה

משהיתה שכינה יוצאת מבית המקדש היתה חוזרת ומגפפת ומנשקת בכותלי ביהמ"ק
ובעמודי בית המקדש ובוכה ואומרת הוי שלום בית מקדשי הוי שלום בית מלכותי הוי
שלום בית יקרי הוי שלום בית מקדשי הוי שלום.

13 איכה רבה פתיחתא לד

(ירמיה מ') הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת ה' לאמר מה היה אותו הדבר אלא שאמר
לו: ירמיה, אין את יתיב הכא, אנא אזיל עמהון. ואין את אזיל עמהון, אנא יתיב הכא.
אמר לפניו: רבשיע, אין אנא אזיל עמהון מה אנא יכיל מהני להון? אלא ייזול מלכהון
ברייהון עמהון דהוא יכול מהני להון סגיא.

14 איכה רבה א:ב

העיר רבתי עם. תני רבי שמואל עשרים וארבע פלטיות היו בירושלים, וכל פלטיה
ופלטיה עשרין וארבעה מבואות, וכל מבוי ומבוי עשרין וארבעה שווקים, ועל כל שוק
ושוק עשרים וארבעה שקקים, ועל כל שקק ושקק עשרים וארבעה חצרות, ועל כל חצר
וחצר עשרים וארבעה בתים, וכל חצר וחצר היתה מוציאה עם כפלים כיוצאי מצרים.

15 איכה רבה א:יג

חד מאתינס אזל לירושלים והוה מפלי בבני ירושלם סגיא. אמרין מאן ייזיל ומייתי ליה
גבן? אמר לון חד אנא איזיל ואייתי ליה ורישיה גריע. אזל ירושלמי לאתינס איתקבל

גבי ההוא גברא. לצפרא נפקין תרוייהון לטיילא בשוקא, אפסיק חד סנדליה, אייל לאומנא סב לך טרימיסא הדין ועבדיה לי הדין סנדלא. עבדיה ליה. למחר נפקין תרוייהון לטיילא בשוקא איפסיק סנדלא חוריתא, אייל סב לך הדין טרימיסא וזיל ועבדיה ליה באומנא להדין סנדלא דילי. אייל וכל הדין יקיריהן סנדליא גביכון! אייל אין. אייל מכמה דינרין? אייל מתשעה ומעשרה דינרין, וכד אינון זילין משבעה ומשמנה דינרין. אייל אי אתינא לגביכון בהדא סחורתא מזבנת יתיה לי? אייל אין, אלא דלא תיעול למדינתא בר מדעת. כמה דעביד עבידא וזבין סחורתא דסנדליא אזל ליה סלק לירושלים ויתיב על תרע פילי דמדינתא. שלח בתריה ואתא, כיון דאתא אייל עבדין בינין דלא ייעול בר נש למזבנא זבינוהי אייל רישיה גריע ושיחרור אפוי. אייל ומה אנא מנוק דאנא גרע ראשי ואזבין עבדתי? מן דגרע רישיה נסביה ואותביה במיסוון דשוקא, וכד הוה בר נש אתי למיזבן מיניה סנדלא אייל הדין סנדלא זוגא בכמה הוה, אייל מן דינרין או מן טי דינרין, ברם לית אנא פחית מתמניא דינרין. וכד הוה שמע הוה טפח ליה על רישיה בסנדלא ואזיל ליה ולא זבין. אייל כל הדא בישתא שלמית לך כד הוית באתראי?! אייל מכאן ולהבא לא תפלי בבני ירושלים.

16) איכה רבה ד: יז

כתיב (תהלים ע"ט) מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך לא הוה קרא צריך למימר אלא בכי לאסף נהי לאסף קינה לאסף ומה אומר מזמור לאסף אלא משל למלך שעשה בית חופה לבנו וסיידה וכיידה וציירה ויצא בנו לתרבות רעה מיד עלה המלך לחופה וקרע את הוילאות ושיבר את הקנים ונטל פדגוג שלו איבוב של קנים והיה מזמר אמרו לו המלך הפך חופתו של בנו ואת יושב ומזמר אמר להם מזמר אני שהפך חופתו של בנו ולא שפך חמתו על בנו כך אמרו לאסף הקדוש ברוך הוא החריב היכל ומקדש ואתה יושב ומזמר אמר להם מזמר אני ששפך הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל הדא הוא דכתיב ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה:

17) איכה רבה ג: ז

זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל. ר' אבא בר כהנא בשם ר' יוחנן אמר משל למה"ד למלך שנשא מטרונה וכתב לה כתובה מרובה ואמר לה כך וכך חופות אני עושה לך כך וכך ארגוונות טובות אני נותן לך הניחה המלך והלך לו למדינת הים ואיחר לשם נכסו שכנותיה אצלה והיו מקניטות אותה ואמרות לה הניחך המלך והלך לו למדינת הים ושוב אינו חוזר עליך והיתה בוכה ומתאנחת וכיון שנכנסה לתוך ביתה פותחת ומוציאה כתובתה וקוראת ורואה בכתובתה כך וכך חופות אני עושה לך וכך ארגוונות טובות אני נותן לך מיד היתה מתנחמת לימים בא המלך אמר לה בתי אני תמה איך המתנת לי כל אותן השנים אמרה לו אדוני המלך אלמלא כתובה מרובה שכתבת ונתת לי כבר אבדוני שכנותי כך עובדי כוכבים מונין את ישראל ואומרין להם אלהיכם הסתיר פניו מכם וסילק שכינתו מכם עוד אינו חוזר עליכם והן בוכין ומתאנחין וכיון שנכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וקורין בתורה ומוציאין שכתוב (ויקרא כ"ו) ופנית אליכם והפית אתכם ונתתי משכני בתוכם והתהלכתי בתוכם והן מתנחמין למחר כשיבא קץ הגאולה אומר להם הקב"ה לישראל בני אני תמה מכם היאך המתנתם לי כל אותן השנים והן אומרים לפניו רבשי"ע אילולי תורתך שנתת לנו כבר אבדנו האומות לך נאמר זאת אשיב אל לבי ואין זאת אלא תורה שנאי (דברים ד') וזאת התורה.